

ФЈОДОР ДОСТОЈЕВСКИ
СЛАБО СРЦЕ

Л О М

БЕОГРАД / ММХХИИ

наслов оригинала

Фёдор Михайлович Достоевский

Слабое сердце / Неточка Незванова / Белые ночи

превела с руског

Мила Младеновић

изабрао и приредио / редаKTура превода

Флавио Ригонат

007 СЛАБО СРЦЕ

063 ЊЕТОЧКА И КАТЈА

107 БЕЛЕ НОЋИ

СЛАБО СРЦЕ

Под истим кровом, у истом стану, на истом четвртом спрату, живела су два млада чиновника из истог надлештва, Аркадије Иванович Нефедјевич и Васја Шумков. . . Писац наравно осећа као неизбежно да објасни читаоцу зашто је једног јунака именовао пуним именом, а другог скраћеним – осећа потребу тог објашњења ако ни за шта друго бар да не би неко, рецимо, сматрао такав начин именовања недоличним и донекле фамилијарним. Али било би онда неизбежно да се претходно објасне и опишу и чин, и године, и врста службе, и дужности, па најзад чак и карактери лица ове приче. Како је велик број писаца који баш тако почињу, аутор ове повести решио је да одмах почне са самом радњом – искључиво зато да не би личио на те друге писце; (односно, како ће можда неко рећи, услед свог безграничног самољубља). Завршивши овим свој предговор, аутор почиње причу.

Предвече, уочи Нове године, у шест сати, Шумков је дошао кући. Аркадије Иванович, који је лежао на кревету, пробудио се и зашкиљио у свог пријатеља. Запазио је да је Васја обучен у најлепше, особито свечано одело, и да има сасвим свеже груди на кошуљи. Наравно да га

је то запањило. „Куда ли се Васја тако опремио? А није код куће ни ручао.“ Шумков је упалио свећу, па је Аркадију Ивановичу одмах постало јасно како пријатељ жели да га пробуди, али као нехотице. И збиља, Васја се двапут накашљао, двапут прошао по соби, и на крају сасвим нехотице испустио из руку лулу коју је крај пећи почео да набија. Аркадије Иванович је решио да све окрене на шалу:

– Мани се, Васја, измотавања! – рекао је.

– Аркаша, зар не спаваш?

– Не знам шта да ти кажем; биће да не спавам.

– Ех, Аркаша! Здраво, драги мој! Е па брате, е па брате. . . Не знаш ти шта ја хоћу да ти кажем!

– Дефинитивно не знам; него приђи мало ближе.

Васја, као да је само на то и чекао, одмах је пришао, ни најмање не очекујући неки шеретлук Аркадија Ивановича. Али овај га некако вешто дочепа за руку, обрну га, свали га на кревет, и поче, што се каже, да „дави“ своју жртву, и то је, чини се, неизмерно забављало веселог Аркадија Ивановича.

– Мој си! – викао је. – Мој си!

– Аркаша, Аркаша, шта то радиш? Пусти ме, тако ти бога, пусти, фрак ћу изгужвати!. . .

– Ма немој; а шта ће теби фрак? Што си тако лаковеран па сам падаш људима у руке? Говори: где си био и где си ручао?

– Аркаша, молим те пусти ме!

– Где си ручао?

– Па баш то хоћу да ти испричам.

– Причај онда.

– Али прво да ме пустиш.

– Неће моћи, не пуштам те док не испричаш!

– Аркаша, Аркаша! Зар не разумеш да то не иде, то просто не може! – викао је слабашни Васја и отимао се из снажних шака свог душманина. – Има заиста таквих ствари. . .

– Каквих ствари?

– Па ето таквих. Ако причаш о њима у оваквом положају, изгубио си достојанство; не може, веруј ми; испаће смешно, а ствар уопште није смешна, него је важна.

– Значи важна! Види ти то! Боље ми причај тако да се насмејем, ето како да ми причаш; а важно прескочи; какав си ми иначе пријатељ? Ето, реци и сам, какав си ми иначе пријатељ, а?

– Аркаша, богами не могу.

– Нећу да те слушам. . .

– Па добро, Аркаша! – поче Васја, лежећи попреко на кревету и трудећи се да својим речима да што више важности. – Ето, испричаћу ти; само. . .

– Шта је сад! . . .

– Па ето, решио сам да се женим.

Аркадије Иванович без иједне речи узе Васју на руке као дете, не марећи што Васја није био мали, него баш подгачак, али мршав, и с лакоћом га понесе по соби, из једног угла у други, као уљуљкујући га.

– Сад ћу ја тебе, младожењо мој, у пелене повити – говорио је уз то. Али видевши да Васја непомично лежи на његовим рукама и ни реч не проговара, постаде му јасно да је шала можда отишла сувише далеко; зато спусти Васју насред собе, па га на најискренији другарски начин пољуби у образ.

– Васја, не љутиш се?

– Слушај, Аркаша. . .

– Па Нова година је.

– Ма није важно; али што си тако полудео, само се шегачиш. Колико сам ти пута говорио: Аркаша, остави се, није ти то нека шала, баш никаква шала!

– Не љутиш се ваљда!

– Ма није важно; а и кад сам се ја на неког љутио! Али ражалостио си ме, то да знаш!

– Како ражалостио? Чиме?

– Дошао сам теби као другу, с пуним срцем, да излијем пред тобом душу, да ти испричам своју срећу. . .

– Ма какву сад срећу? Зашто не говориш. . .

– Па ето, женим се! – љутито ће Васја, јер му је већ свега било доста.

– Ти? Ти се жениш! Да ли је то могуће? – узвикну благим басом Аркаша. – Не, не. . . ма шта причаш? Васја, Васјушка, синчићу мој, није ваљда! Истину ми реци! – И Аркадије Иванович крену опет да га грли.

– Ето, схваташ ли сад о чему ти говорим? – рече Васја. – Дobar си ти, друг си, ја то знам. . . Али ја ти приђем с таквом радошћу, с душевним узбуђењем, а онда сву радост срца, све то узбуђење морам да откријем бацакајући се попреко по кревету, лишен сваког достојанства. . . Схваташ ли, Аркаша – говорио је Васја скоро се смејући – све је то било тако комично; ја, на неки начин, нисам владао собом у тој ситуацији. Нисам могао толико да унизим све то. . . Шта да си ме питао како се она зове? Кунем ти се, пре бих пустио да ме убијеш него што бих ти одговорио.

– Али зашто си ти, Васја, ћутао! Да си ми раније све рекао, не бих се шегачио с тобом – с искреним жаљењем узвикну Аркадије Иванович .

– Пусти сад, пусти! Све сам то ја. . . Ти добро знаш зашто ја све то. . . зато што ми је такво срце. Баш ми је криво што нисам умео да ти кажем како сам хтео, да те

обрадујем, учиним ти задовољство, лепо ти све испричам, посветим те у све како приличи. . . Ја тебе, Аркаша, толико волим да без тебе нити бих се, чини ми се, женио, нити бих уопште живео на овом свету!

Аркадије Иванович, човек необично осетљив, и смејао се и плакао слушајући Васју. А Васја исто тако. Поново су пали један другом у загрљај и заборавили све што је било.

– И откуд то, откуд све то? Све ми причај, Васја! Мене је то, брате, да простиш, поразило, сасвим ме поразило; као да ме гром треснуо, тако ми бога! Или не, брате, не, све си измислио, богами си измислио, све си слагао! – узвикну Аркадије Иванович, сумњичаво загледао у Васју, али кад је на том лицу прочитао светлу потврду чврсте Васјине намере да се жени, и то што пре, бацио се на кревет и почео од среће тако да се ваља по њему да су се зидови тресли.

– Васја, седи овамо! – викнуо је затим, кад је и сам сео на кревет.

– Ех, брате, заиста не знам одакле да почнем. . .

Обоје су се гледали с радосним усхићењем.

– А ко је она, Васја?

– Артемјеви!. . . – рече Васја разнеженим гласом.

– Није ваљда?

– Па да, већ сам ти уши пробрио с њима, па сам заћутао, и ти ништа ниси приметио. Ах, Аркаша, како ми је тешко било да од тебе кријем; али бојао сам се, бојао да говорим! Мислио сам све ћу покварити овако заљубљен, Аркаша! Боже мој, боже! Ево како је то било – поче он, непрестано застајући од узбуђења – она је још прошле године имала младожењу, али онда је добио прекоманду негде; знао сам га – неки, збиља. . . ма нека

га бог чува! И никако да јој нешто напише; просто нема га. Чекају они, чекају; шта то може да значи? . . . Одједном, пре четири месеца, стигне ти он овамо, ожењен, па право код њих. Баш безобзирно! А никог да им се нађе. Она, јадна, плакала, плакала, и ту ти се заљубим у њу. То јест, ја сам већ одавно, одувек био заљубљен! Кре-нем да је тешим, идем тако код њих, идем. . . и онда, не знам ни како се то десило, заљуби се и она у мене; пре недељу дана нисам издржао, заплачем и све јој признам – то да је волим – једном речју, све! . . . „И ја сам спремна да вас волим, Василије Петровичу, али сирота сам девојка, не смејте ми се, никог ја не смем да волим.“ Разумеш ли, брате, разумеш ли! . . . Ту се нас двоје и обећасмо једно другом; ја мислио, мислио, како да се каже мамици? А она ће мени: биће тешко; причекајте мало; она се боји, неће ми још дати се удам за вас, па и сама плаче. . . А ја ни реч, него туп, право код маме. . . Лизењка пред њу на колена, и ја. . . и даде нам благослов. Аркаша, Аркаша! Голубе мој! Заједно ћемо живети. Ја се с тобом нипошто не растајем.

– Васја, шта год ти причао, ништа ти не верујем; ку-нем ти се! Све ми је то некако. . . Слушај сад: откуд то да се жениш? . . . И како да ништа о томе не знам, а? Не-го, Васја, и ја ћу теби да признам – и ја сам, брате, хтео да се женим; али кад се већ ти жениш онда је свеједно! Е па срећно ти било, срећно ти било! . . .

– Брате, тако ми је сад мило око срца, тако ми је лако на души. . . – рече Васја, па устаде и поче узбуђено да шета по соби. – Истина је, истина, и ти осећаш исто? Наравно, бићемо сиромашни, али бићемо срећни; и то неће бити привид, наша срећа неће бити нешто из књи-га, ми ћемо истински бити срећни! . . .

– Васја, Васја, слушај сад!

– Шта? – рече Васја и стаде пред Аркадијем Ивановичем.

– Нешто ми је пало на памет; него, бојим се да ти кажем!. . . Опрости ми, растерај моју сумњу. Али од чега ћеш живети? Ја сам, знаш већ, одушевљен што се жениш, одушевљен сам толико да не знам за себе, али – од чега ћеш живети, а?

– О, боже, боже, какав си ти, Аркаша! – рече Васја и дубоко изненађен погледа у Нефедјевича. – Шта тебе сад мучи? Њена мајка ни минут се није двоумила кад сам јој све лепо изложио. Нека ти кажу од чега они живе. Само пет стотина рубаља годишње на њих троје; само та једна пензија што је примају после очеве смрти. Од тога живи она, и мама јој, и брат, за кога и школарину плаћају од те пензије – ето од чега се живи! Ми смо, ја и ти, капиталисти за њих! Па ја, сети се, неке добре године, дотерам и до седам стотина.

– Слушај, Васја, опрости ми; ја, богами, само бринем да то не пропадне – али каквих сад седам стотина? Има само триста. . .

– Триста!. . . А Јулијан Мастакович? То си заборавио?

– Јулијан Мастакович! Па та ствар, брате, није сигурна! То нису триста рубаља сигурне плате, где ти је свака рубља као одани пријатељ. Јулијан Мастакович, наравно, ако хоћеш, чак је и велики човек, ја га уважавам и разумем га, иако се он тако високо уздигао; ја га чак и волим, заиста га волим, зато што он тебе воли и што ти за рад плаћа, а могао би да не плаћа, него само прекомандује себи чиновника – али признај и сам, Васја. . . Него слушај, не причам глупости, у целом Петрограду нема таквог рукописа као што је твој, ту ти се клањам – усхићено рече Нефедјевич – али не дај боже да му

се нешто не допаднеш, посао стане, и он другог узме – на крају крајева, свашта може да се деси! И онда Јулијан Мастакович био па га нема, Васја. . .

– Слушај, Аркаша, ако ћемо тако, онда сад и плафон може на нас да се сруши. . .

– Ма добро, добро. . . нисам ја ништа. . .

– Него, саслушај ти мене – ево шта је: како би он па могао да прекине са мном. . . Не, саслушај ме, саслушај. Ја све радим како ваља; и он је тако добар, он ми је, Аркаша, данас дао педесет рубаља у сребру!

– Ма шта кажеш, Васја? Наградио те?

– Шта наградио! Из свог џепа ми дао. Каже: пети је месец, брате, како пару ниси примио; ево ти, узми; и хвала, каже, хвала ти, задовољан сам, богами; нећеш бадава радити за мене, каже, и готово! Тако ми је рекао. А мене сузе облише, Аркаша! О, Господе!

– Слушај, Васја, јеси ли завршио то преписивање?

– Не. . . нисам још.

– Ва. . . сјужка, анђеле божји, па шта то радиш!

– Стани, Аркаша, ништа то није, има још два дана до термина, завршићу. . .

– Ти ниси ни почео да пишеш?. . .

– Па шта, па шта с тим! Гледаш ме с таквим очајањем да се у мени сва утроба преврће, и срце ме боли! Шта сад? Увек ме тако сахрањујеш! Одмах крене кукњава: а-а-а!!! Размисли мало; шта је ту страшно? Завршићу, богами ћу завршити. . .

– А шта ако не завршиш? – узвикну Аркадије и скочи. – И још те данас наградио!. . . А још се и жениш! Ај-јај!

– Ма не брини више – узвикну и Шумков – ево сад ћу да седнем, ево одмах; ништа то није!

– Како си уопште пропустио, Васјушка?

– Ех, Аркаша, зар сам могао да седнем у таквом стању? И у канцеларији сам једва седео; срце ми је препуно, тешко ми је. . . Ах, ево сад ћу целу ноћ да преседим, и сутрашњу ноћ, па и ону тамо – и довршићу!. . .

– Је л’ ти много остало?

– Не мучи ме, тако ти бога, и ућути више.

Аркадије Иванович, све на врховима прстију, приђе кревету и седе; затим нагло хтеде да устане, онда се опет натера да седне, сетивши се да може човека да поремети, али једва је седео од узбуђења; видело се да га је вест потпуно оборила с ногу, и да се прво одушевљење још није стишало у њему. Он погледа у Шумкова, а Шумков у њега. Васја се осмехну и припрети му прстом, а онда се страшно намршти (као да у томе лежи сва снага за његово писање и сав успех) па се загледа у хартију.

По свему судећи, он још није савладао узбуђење у себи: мењао је пера, вртео се на столици, почињао нано-во да пише, али рука му је дрхтала и одбијала да се помери.

– Аркаша! Ја сам им причао о теби! – наједном узвикну, као да се баш сад сетио.

– Збиља! – ускликну Аркаша. – А ја сам баш хтео да те питам. И?

– Ах, после ћу ти све испричати! Ето, опет сам се заборавио, изветрело ми из главе да нисам хтео да проговорим док не напишем четири листа; али онда сам се сетио тебе и њих. Знаш, брате, некако не могу да пишем, само на вас мислим. . . – и он се осмехну.

Настаде ћутање.

– Фуј, какво лоше перо! – узвикну Шумков, љутито ударивши пером о сто, па узе друго.

– Васја, слушај! Једну реч. . .

– Пожури, и нек то буде крај.

– Је л' ти много остало?

– Ех, брате!. . . – Васја се тако намрштио као да ништа на свету није страшније ни убиственије од тог питања. – Много, ужасно много!

– Знаш, пало ми је на памет. . .

– Шта то?

– Ништа, ништа; само ти пиши.

– А шта то? Шта?

– Седам сати је већ, Васјушка!

И Нефедјевич се осмехну и превејано намигну Васји, али и некако бојажљиво, јер није био сигуран како ће он да прими то што је желео да му каже.

– И шта сад? – рече Васја, престаде да пише и погледа га право у очи, пребледео од ишчекивања.

– Знаш шта?

– Смилуј се и реци, шта?

– Знаш шта? Ти си узбуђен, нећеш се баш нарадити. . . Чекај, чекај, чекај – видим, видим – слушај! – изговори брзо Нефедјевич, скочивши одушевљено с кревета, и прекинувши Васју који је хтео нешто да каже. – Пре свега мораш да се смириш, да се прибереш мало, зар не?

– Аркаша, Аркаша! – ускликну Васја и устаде са столице. – Целу ћу ноћ преседети, кунем се преседећу!

– Хоћеш, хоћеш, него шта. Али ћеш пред зору да заспиш. . .

– Нећу заспати, нипошто нећу заспати. . .

– Не, нећеш моћи, нећеш моћи; на крају ћеш ипак заспати; у пет сати да заспиш, а у осам да те будим. Сутра је празник; сешћеш и писаћеш цео дан. . . А онда и целу ноћ – него, је л' ти још много остало?. . .

– Па ево, ево! . . .

Васја, сав уздрхтао од узбуђења и од ишчекивања, показа свеску.

– Ево!

– Па то, брате, није много. . .

– Драги мој, има тамо још – рече Васја, бојажљиво гледајући у Нефедјевича, као да од њега зависи решење да ли ће се ићи или неће.

– Колико?

– Два. . . листића. . .

– Па то је ништа! Слушај: завршићемо ми то, бога-ми ћемо завршити!

– Аркаша!

– Васја, слушај сад! Ето сад, на Нову годину, сав се свет окупља породично, само смо ја и ти бескућници, сирочад. . . Ех, Васјушка!

И Нефедјевич дочепа Васју у свој лавовски загрљај.

– Аркадије, решено је!

– Стани, Васјушка, само још ово да ти кажем. Видиш ли, Вашче-мече моје, слушај сад, слушај! Знаш. . .

И ту Аркадије остаде отворених уста, зато што од усхићења није могао да говори. Васја му је положио руке на рамена, гледао га право у очи и мрдао уснама као да ће он да доврши уместо њега.

– Кажи – рече он најзад.

– Да ме данас представиш код њих!

– Аркадије! Идемо онда код њих на чај! Знаш шта! Знаш шта! Нећемо, наравно, тамо сачекати Нову годину, раније ћемо доћи кући – узвикну Васја, истински одушевљен.

– Два сата ћемо остати, ни више ни мање.

– И онда растанак, све док не завршим посао! . . .

– Васјушка! . . .

– Аркаша! . . .

За три минута Аркадије се свечано дотерао. Васја се само мало очеткао, јер није ни свлачио одећу, с таквом се ревношћу бацио на посао.

Журно су изашли на улицу, један веселији од другог. Пут је водио у Коломну¹, преко Петроградске стране.

Аркадије Иванович је корачао бодро и енергично, тако да се по самом ходу видела сва његова радост због успеха све срећнијег Васје. Васја је штеповао много ситнијим кораком, али не без достојанства. Напротив, Аркадије Иванович га још никада није видео у повољнијем светлу. Чак га је сад више уважавао, а извесна Васјина телесна мана, о којој читалац још ништа не зна (Васја је био мало укриво израстао), која је увек изазивала дубоко саосећање у добром срцу Аркадија Ивановича, сада је још појачала ову наклоност, које је Васја, наравно, у највећој мери био достојан. Аркадије Иванович само што није заплакао од среће, али се уздржао.

– Куда, куда, Васја? Овуда ћемо брже стићи – довикну он кад виде да Васја упорно иде ка Вознесенском проспекту.

– Ћути, Аркаша, ћути. . .

– Али ближе је, Васја.

– Аркаша! Знаш шта? – тајанствено поче Васја, гласом који је замирао од среће. – Знаш шта? Хтео бих да Лизењки нешто поклоним. . .

– А шта то?

– Ту ти је, брате, на углу, чудесна радња мадам Леру!

---

¹ У то време периферија Петрограда, где је живео сиромашан свет. *Прев.*